

Folkhögskole Veteranen

NR 1 2018

Möte med överklassen (fortsättning från förra numret)

Gösta Vestlund

Kursen på Sigtuna folkhögskola led mot sitt slut och min oro för arbetslösheten växte. Jag tänkte intensivt på någon lösning och kom slutligen fram till att fråga rektor Björkquist om ett intyg. Det skulle kanske göra det lättare att få ett jobb. Jag hade deltagit i ett par kontaktgrupper med läroverket, så han var kanske positiv. Nervös steg jag in och framförde mitt ärende. Han hälsade, men svarade inte på min fråga. Så hörde jag hans ord som i ett töcken.

"Jag har tänkt på Vestlund. Ni får börja på vårt läroverk eller på Fjellstedtska i Uppsala om ni vill."

Inte intyg, men studier på ett läroverk. Hörde jag rätt? Jag hörde mig stamma: *"Men jag har ju inga pengar!"*

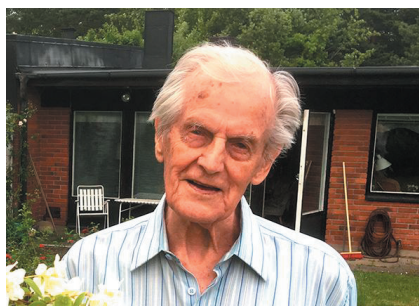
"Jag har tänkt på det också", fortsatte han. *"Vestlund får en friplats på läroverket. Det praktiska har rektor Bruno och jag talat om. Ni kan uppsöka honom, så får Ni alla uppgifter."*

Jag tror, att jag tackade, men minns inte säkert. Allt snurrade runt i mitt huvud. På darrande ben tog jag mig ner till rektor Brunos hus. Det blev ett lugnande möte. Han var en kraftig man ikring 60 år, med en varm och trygg röst. Jag hade ju realexamen och en kurs på folkhögskolan. Det skulle nog gå bra, men jag måste tentera i engelska och franska för att komma in i "latintvåan". Jag skulle få mina måltider på Herrgårdens elevhem och bo i en stuga som tillhörde folkhögskolan. Så ändrades mitt liv i grunden.

Det blev en sommar med intensiva studier med lånade böcker i engelska och franska, ingen tid till fotboll och kamratliv. Det rädde en ovanlig, högtidlig stämning i mitt hem. Alla bidrog till att jag skulle få lugn och ro. Och för

mig hade arbetslöshetsspöket försvunnit, men inte för mina kamrater.

Så kom det sig att jag efter mindre än ett år vandrade upp mot den andra kullen med kopian av det kända templet på Akropolis. Där skulle jag möta en ny värld, befolkad med söner till adelsmän, ambassadörer, professorer och företagsledare. I grunden överdrev jag

nog svårigheterna. Det fanns nog inte så många som lade särskilt märke till min ankomst. De hade nog av sitt. Men i tre fall blev det fråga om närmare kontakt: med lärarna, klasskamraterna och i elevbostaden Herrgården. Lärarna kände en viss värdighet av att representera sin fina skola, och kontakten med dem var god, endast ett par gav mig en känsla av att de tvivlade på min möjlighet att klara studierna, eftersom jag kom från en folkhögskola. Läraren i latin och grekiska var en av de bästa jag någonsin haft. Lektionerna med honom upplevde flera av oss som kamratträffar, där vi löste problemen tillsammans. Också i Herrgården gick det mesta sin lugna gång. I mitt "matlag" intresserade vi oss främst för idrott och där rädde betydande enighet. Med några av mina adliga kamrater på hemmet uppstod ofta hårda bataljer. Socialdemokraterna skördade då stora framgångar som jag försvarade.

För dem framstod utvecklingen som rena katastrofen. Ibland måste husmor medla. Med tiden blev det lugnare.

Dessutom hade jag tur. Framgång i idrott var det gemensamma mantrat för så gott som alla. Efter några få dagar ombads jag att delta i en fotbollsmatch på skolans plan och jag fick gott bruk för mina talanger från hembyn. Nära matchens slut fick jag till en förvånande fullträff i krysset och därmed förändrades scenen radikalt. På något sätt förstärktes hoppet om seger mot Sigtunaskolan, Lundsberg och andra motståndare. Jag räknades till vinnarteamet. Det visade sig också snart att det blev relativt lätt att få kontakt och samarbeta, dels i arbetet i min klass, dels i bordsgänget på Herrgården. Men en stor del av tiden tillbringade jag i mitt lilla utrymme på övervåningen i stugan som tillhörde folkhögskolan. Där hade jag en friplats med en säng, en bokhylla och ett skåp för mina kläder. Inget bord och ingen stol. Men där hade jag studiero på dagarna, men lite livligare på kvällarna, när eleverna kom

Fortsättning på sista sidan

Vi har problem!

Angenäma sådana, dock. Vi har under det senaste året haft fler bidrag från våra medlemmar än vi haft utrymme för i tidningen. Vi har löst det genom att antingen senarelägga publiceringen till nästa nummer och/eller att publicera bidragen på vår hemsida eller på Facebook. Men alla bidrag från läsekretsen kommer med, vi lovar!

Det innebär för detta nummer bl.a. att du kan läsa ordförandens spalt på hemsidan och på Facebook.

Redaktionen

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 1
ÅRGÅNG 18
mars 2018

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteränförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

Möte med överklassen	1
Vi har problem	1
Intervju med Clara Hyldgaard Nankler	2
Poeten från bruksorternas bruksort	4
15 folkhögskoleveteraner. Rapport från Skeppsholmens folkhögskola	5
Folkhögskolans pedagogik de senaste 50 åren	6
Min väg till folkhögskolan	8
Vi slutar PUL:a	9
Studieresa till Tanzania 2018	10
Jag drömmer om folkhögskolan	11
Tre regionala träffar i april	12

Redaktionskommitté

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Tore Mellberg (layout)
tore.mellberg@folkbildning.net

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen
c/o Björn Grip
Sturegatan 9B
614 32 Söderköping
epost
bjorn.grip@hotmail.com
tel 070-540 95 79

Kassör

Kent Jonelind
Marielundsvägen 7
824 31 Hudiksvall
epost
kent.jonelind@gmail.com
tel 070-550 37 59

Intervju med Clara Hyldgaard Nankler

Urban Lundin

Hej Clara! Du har av styrelsen fått det förtroendefulla uppdraget att vara en av redaktörerna för Folkhögskoleveteranen. Som din kollega i jobbet, vill jag hälsa dig varmt välkommen. Den nyfikne läsaren undrar kanske: Vem är du? Berätta lite om dig själv!

Jag har just fyllt 67 år och delar för närvarande min tid mellan forskning, farmor-mormorskap och slutrapportering av Karibus Fotbollsprojekt. Sedan två dagar är jag också Kyrkerudare. Efter 45 år som lärare känns det mycket bra att få vara elev på en Bild- och formkurs på Kyrkeruds folkhögskola i Årjäng. Det är seriöst och lättsamt på en gång och man intresserar sig för mig. Dessutom träffar jag en massa unga människor, vilket jag saknat sedan jag lämnade Göteborgs folkhögskola.

Född i Göteborg, där jag bott merparten av mitt liv, med avstickare till Malmö (gymnasietiden), Köpenhamn (studier och arbete under studentrevoltens år), Norrköping (alfabetisering, SFI och motionsgymnastik på Hemgården) och Linköping 1977/78 för att utbilda mig till folkhögskollärare.

Jag ville egentligen inte bli lärare eftersom jag växte upp i ett lärarhem med föräldrar som satt och arbetade vid varsitt skrivbord varje kväll. De hade inte tid att spela spel eller umgås. När jag började undervisa i SFI på ABF som 20-åring var det för att slippa ta studielån. Jag läste ekonomisk historia och hade ingen klar yrkesinriktning. Men mötet med jugoslaver och finnar på varven och Volvo gav mersmak, och språk var jag intresserad av. Den första SFI-kursen på Göteborgs Universitet var en Yrkesutbildningskurs som leddes av Gunnar Tingbjörn - den läste jag och fick upp intresset för både fonologi

och grammatik. 1974 föddes min äldste son och min man utbildade sig i Norrköping. På Hemgården fick jag undervisa kvinnor från framförallt Grekland och Palestina som inte fått någon skolutbildning tidigare. Det blev mest muntlig undervisning, men erfarenheterna därifrån fick mig att söka en tjänst som alfabetiseringslärare i Göteborg när vi återvände hem. Jag hade ingen pedagogisk utbildning och stod därför utanför det reglerade lönesystemet. Min studierektor föreslog att jag skulle söka F-linjen, "Går du den utbildningen står alla vägar öppna".

Följde du rådet? Vilka vägar öppnade sig?

Jo, jag följde rådet och kom in som reserv på F-linjen hösten 1977. Jag var med mina 26 år den yngsta kandidaten de haft dittills. Förutsättningen för att lämna man och 3-åring för att åka till Linköping var att jag veckopendlade och fick min långpraktik i Göteborg. Jag lyckades få Ulla-Britt Rasmussen som handledare, och gjorde praktik på Göteborgs folkhögskolas första invandrarkurs, vilket passade mig bra. Det bästa med F-linjen var att lära känna folkhögskolevärlden som var helt ny för mig. Jag minns en

månadslång praktik på Jära folkhögskola (som just fått sitt nedläggningsbesked) och hur jag upptäckte internets fördelar; att kunna ägna sig åt att framkalla foto eller sitta i biblioteket så länge man ville. Möjligheterna till studiero som det innebär att bo och studera på en avskild plats. Från Jära minns jag också Kunskap i skolan-diskussionen, som väl var ett svar på deltagarstyrning och problemorientering.

Min studiegrupp i Linköping tyckte att metodiklektorena "passade" alltför mycket. Det kunde faktiskt hända att ansvarig lektor inte påbörjade ett lektionspass utan väntade på att vi skulle "ta över". Min årskurs tyckte det var flum, "är man anställd som metodiklektor måste man väl ha något att dela med sig?" Vi reagerade starkt mot tända ljus och mys-pedagogik och ville ha handfasta kunskaper. Makarenkos ansvarspedagogik hade flera förespråkare i gruppen. I pedagogik hade jag Valter Andersson, som organiserade upp ämnet på ett föredömligt sätt - eller var det vårt förslag? I vilket fall så ansvarade vi för att redovisa de olika pedagogiska riktningarna. Valter fick en kvart för att ge bakgrunden och satte in dem i ett sammanhang: Människosyn, Samhällssyn och pedagogiska särdrag (eller något sånt). De lektionerna blev mycket bra, vi tog ansvar och lärde oss mycket av varandra.

Vilka möjligheter öppnade sig? Praktiken på Göteborgs folkhögskola var omtumlande; jag stortrivdes med deltagarnas vetgirighet och de politiska diskussionerna på skolan. Allt som fanns av vänsterengagemang i Göteborg fanns representerat på skolan, från socialdemokratin och vänsterut. Feministiska frågor, kvinnohistoria, temastudier och problemorientering. På invandrarkursen blev utmaningen för Ulla-Britt och mig att hitta litteratur på enkel svenska när våra deltagare valt tema "Demokrati" och "Arbetarrörelsens historia." Jag fick snabbt rycka in som betald lärare när gruppen i samhällsfrågor växte sig för stor för en lärare. Sten Hedlund och jag delade upp 34 vetgiriga deltagare och avhandlade Kinas utveckling ena veckan, Sovjetunionens den andra och nationalekonomi den tredje. Jag minns hur jag satt uppe sent och försökte transkribera nationalekono-

miska termer till marxismens politiska ekonomi. Valet av ämnen styrdes av de studerande, som ville få med allt.

När praktiken var över och min utbildning klar blev jag erbjuden tjänst på skolan, invandrarlinjen skulle permanentas. Men facket förordade en annan sökande och jag gick tillbaka till Komvux. I början av 1980-talet föddes jag mitt andra och tredje barn, och under mammaledigheten 1984 ringde Ulla-Britt och meddelade att det fanns ett behov av 6 timmar svenska på skolan. Jag kunde inte motstå frestelsen, och med svärmors hjälp tog jag mig an en undervisningsgrupp på skolan - jag behövde ju inte säga upp min fasta tjänst på Komvux eftersom jag hade föräldraledigt. I två år arbetade jag sedan halvtid i båda skolformerna - jag trivdes med arbetet på GRUNDTVUX, men kände att utmaningarna var större på folkhögskolan. Dessutom tilltalades jag av att folkhögskolan gav plats för samhällsengagemang; att ta emot sydafrikaner från ANC som var på besök i Göteborg var mycket besvärligt på Komvux. På folkhögskolan kunde, och förväntades man, ordna samlingar för hela skolan i olika aktuella frågor. Det gjorde jag gärna. Tjänsterna på Göteborgs folkhögskola var mycket eftertraktade, och det tog flera år innan jag fick en heltidstjänst. Då var jag också tvungen att axla föreståndarskapet för Allmän linje.

Relationen med Göteborgs folkhögskola blev 30 år lång. Där undervisade jag i många ämnen, från skrifvarverkstad till dans och kvinnohistoria. Jag utbildade mig till specialpedagog och startade en Läs- och skrivlinje under 1990-talet. Under 2000-talet arbetade jag mest med Afrikainriktning på Allmän linje och engagerade mig i utbytet med vänskolor i Tanzania.

Din kärlek till skolformen är inte att ta miste på. Kan du precisera vad du tycker är bäst med folkhögskolan? Och – om det är möjligt! – vad som är sämst?

Bäst med folkhögskolan är:

Friheten från fasta läroplaner som gör det möjligt att skraddarsy kursplanen efter grupper och individers behov. Och att ta in aktuella frågor utöver kurserna.

Avsaknaden av tidspress (näja).

Dialogpedagogik, grupparbetsmetodik, helhetssynen - alla estetiska och praktiska ämnen som ger möjlighet att utveckla andra talanger än bara teori; det vi kallar handens intelligens.

Att det är högt i tak - tolerant och tillåtande.

Det fria valet - deltagarna kommer av egen fri vilja. Med det är halva jobbet gjort, deltagarna har skrivit på kontraktet redan innan kursen börjar.

Ett jämlikt förhållningssätt mellan lärare och deltagare.

Sämst med folkhögskolan:

Att den ibland inte litar på sin egen förmåga, och försöker bli Komvux light, istället för att vara det alternativ som ger den berättigande.

Flexibiliteten, som kan gå för långt, så att det fria valet sätts ur spel med uppdragsutbildningar där deltagande villkoras - där faller ofta motivationen, och lärarna får ett tufft jobb med att motivera deltagarna. Flexibilitet i all ära, men inte ens folkhögskolelärare klarar att vara bra på ALLT.

Det fria skolvalets inträde på utbildningsarenan har medfört en sortering av elever. Många av dem kommer då till folkhögskolan, som inte alltid har den kunskap som behövs. Det är oerhört viktigt att folkhögskolans lärare får möjligheter att fortbilda sig kontinuerligt, både för att få den input man behöver som pedagog för att orka ge av sig själv, men också för att vara i "framkant", som skolformen strävar efter att vara.

En sista fråga: Du kommer i vår att bli en av redaktörerna för Folkhögskoleveteranen. Vad hoppas du att det jobbet ska ge och vad vill du tillföra innehållet i medlemsbladet?

Jag hoppas hålla kontakten med folkhögskolevärlden genom arbetet med tidningen, och hålla mig själv a'jour med digitala nyheter inom ord och bild. Det jag kan tillföra handlar om genusperspektiv, och aktuell utveckling på FDCs i Tanzania; jag är med i styrelsen för Karibuföreningen. Som urgöteborgare borde jag kunna bidra med lite Göteborgsfaktor också. Om ni inte vet vad det betyder så lovar jag att förklara mig så småningom.

Poeten från bruksorternas bruksort

Jörgen Håkansson

I fjol 2017 var det jämt 100 år sedan arbetarpoesins stora förnyare Stig Sjödin föddes. Eftersom vi i vårt land har en viss förkärlek att uppmärksamma händelser jämna år tillbaka i tiden borde jag ägnat föregående poesihörna åt honom. Men nu något sent kommer den här. Stig Sjödingsällskapet bildades i oktober 1996 och har under 2017 tillsammans med Sandvikens kommun och partners inom kultursektorn genomfört ett stort antal jubileumsaktiviteter i Sandviken för att uppmärksamma hans författarskap.

I ett tillbakablickande perspektiv kan vi också notera att förra året fyllde Finland 100 år som självständig nation. I år är det 100 år sedan Ingmar Bergman föddes och sedan första världskriget slutade. 50 år sedan 1968-händelserna. Allt det där och mycket mera vill vi tydligen gärna bli påmind om.

Uppväxt

När Stig Sjödin föddes 7 oktober 1917 var Sandviken liktydigt med sitt järnbruk och i hans ungdom jobbade nästan alla män där. Efter sex års folkskola började han själv arbeta på bruket. Hans familj hade då byggt ett nytt hus och alla i familjen på sju personer måste dra sitt strå till stacken. I tio år kom Stig att bli kvar på fabriken. Två viktiga händelser under denna tid kom att få stor betydelse för hans kommande författarskap. Det ena var att hans far blev blind på ena ögat i en arbetsplatsolycka och det andra att han blev vittne till när en lyftpojke klämdes ihjäl mot en valsstol. Det var minnen som skulle jaga honom hela hans liv och antagligen är detta en förklaring till varför han i sitt författarskap ofta återkom till arbetsplatsolyckor.

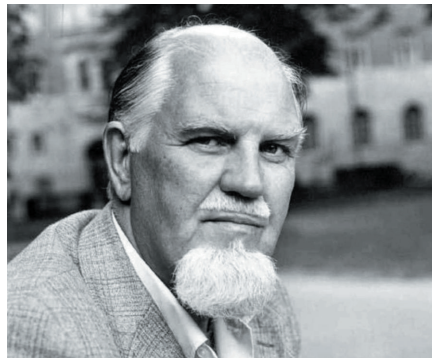
Stig bröt upp från Sandviken och under två vinterkurser 1939-41, var han elev vid Brunnsviks folkhögskola och 1942-43 vid folkhögskolan i Sigtuna. Han flyttade därefter till Stockholm som brevbärare och blev senare journalist.

Arbetets poet

Debuten som poet skedde 1945 med diktsamlingen *"Blindgångare"* och

1947 kom dess fortsättning *"Sommarpredikan"*, två symbolladdade samlingar med tidstypiska bidrag till modernismens erövring av den poetiska hegemonin i Sverige.

Den tredje diktsamlingen *"Sotfragment"* (1949) blev hans absoluta genombrott. Den blev ett lyriskt bokslut över hans tio år på järnverket i Sandviken och innebar en epokgörande insats i svensk arbetarskildring. Den kom att bli en försäljningssuccé och gavs ut i flera upplagor. 1954 tryckte t.ex. FiB:s lyrikklubb en så anmärkningsvärd stor upplaga som 10 000 exemplar av samlingen försedd med teckningar av Björn

Stig Sjödin

Jonsson. Själv skriver Stig att dikterna ska läsas och förstås som beskrivningar över en försvunnen verklighet, där beskrivaren trätt i bakgrunden för att stoffet självt ska komma till tals. Han koncentrerar sig helt på järnverkets arbetsprocesser och brukssamhällets människoöden. I sin poetiska lakoniska form gestaltar den inte bara sociala realiteter utan även känsloreaktioner. Samlingen handlar om att jobba i skift och gå hem som en trasa, om svetten och svordomarna, pinan för blodkärl och muskler. Åtskilliga av dikterna är i "jag"- eller "vi"-form. En kongenial sammanfattning av arbetartillvaron ger han i sin kanske mest citerade dikt, som börjar med ordet *"Motsträvigt"*. Den står bland de inledande ögonblicksbilderna i samlingens första del:

Motsträvigt och med hjärtat fyllt av trots
erkänner jag detta:
det är inte sotet, dammet, smutsen,

Poesihörnan

Här kommer ytterligare ett bidrag i vår poesihörna, där vi presenterar en och annan dikt och berättar lite om författaren. Det är Jörgen Håkansson som står för urval och presentationer.

inte heller hemgång med musklerna
skälvande i kramp och ögat urgröpt
av natters vaka,
inte heller valkarna,
som var förnedringen.
Nej, det var den osynliga nåden
att få slita ut sig,
den stora favören att få välja
där val ej fanns.

I andra hälften av samlingen med rubriken *"Porträtt från bruket"* mejslar Sjödin ut sina många gestalter t.ex. Nattvakten, Smörjaren, Svarvaren eller som här där han visar på människors ensamhet, deras problem med gemenskapen, deras nedfrusna känslor och själsliga lägervallar, resultat av enformigt slit och övermäktigt socialt tryck:

Han är en av de tysta, stillsamt grå
som aldrig gör väsen kring sin person.
Han sköter arbetet mekaniskt,
talar aldrig på möten, syns inte ute.
Hans vedbod är renare än ett apotek
och ordnad efter stränga mönster.
Han fostrade livet till att gå
i invanda banor och han tycker illa
om helgdagar mitt i veckan.
Han skjuter kol till ugnarna
och tycker det är likgiltigt
vem som gör det.
På honom bygger man samhällen.

(Kolskjutaren)

Låt mig ge ytterligare ett exempel på hur suggestiv den lyriska texten är när Sjödin i sin lakoniska form ställer ut ett annat porträtt. Finns det någon jämförbar skildring i svensk litteratur där klassreseproblematiken kommer till uttryck på ett mera mästertligt och koncentrerat sätt än här? En prosaframställning om denna arbetare skulle säkerligen inte ge samma effekt...

Med sparsamhet och övertid
drog han fram tre pojkar till studenten.
Han andades och levde genom dem,
de blev trappor mot solen.

Själv har han aldrig varit på bio eller teater
eller haft tid att läsa böcker.

De har lyckats och kommer hem till helgerna
och talar med främmande röster om dessa
ting.

Deras kvinnor har kalla ögon
och föraktar honom när han äter med kniv.
Han skall aldrig förstå
vem som murat hans ensamhet.

(Bandvalsaren)

Stig Sjödin visar vilken fysisk och
psyisk utsatthet hans personer lever i
och han har senare tillstått att porträtten
egentligen "borde ha sällskap av några
lyckade, även i mental mening, välska-
pade kamrater."

Kärleken och naturen

Men Stig Sjödin var inte en författare,
som enbart skildrade kroppsarbetarnas
villkor. Under hela 50-talet och stora
delar av 60- och 70-talen möter vi i hans
poesi i stor utsträckning inte bara sociala
iakttagelser utan även kvinnoporträtt, na-
turskildringar från vitt skilda trakter och
frisk kärlekslyrik mellan lust och smärta,
ibland mot en mörk fond av trollform-
ler och folkliga ramsor. Sensualismen,
varsamheten, respekten präglar Stig
Sjödins förhållande till såväl kvinnan som
naturen. I hans kärlekslyrik är kvinnan
först och främst medmänniska, en älskad
person. Medan mycken kärleksdiktning
renodlar antingen det kroppsliga eller
det själsliga, möter man hos honom en
heltäckande sådan den endast finns hos den
mogna människan. I dikten "Av dig beror
det" ur "Klarspråk" 1971 heter det:

Men jag ber dig: förminska inte kroppens,
våra kroppars betydelse,
ty det är dem vi förändligar
genom att stå raka i blåsten.

Och på ett annat ställe i samma dikt:

Jag har bara min kropp, mina läppar, min hud
när jag vill säga hur mycket jag älskar dig.
Det andliga, som jag ser i dina ögon,
är omöjligt som tanke utan färgerna i iris.

Här ytterligare några stämningsfulla ra-
der vacker poesi ur dikten "Kärleksbrev"
från samlingen "Livets starka smak"
(1974):

Är månen uppe och vaktar vid ditt fönster om
kvällen,
borrar den hål i din rullgardin
med det solbrända herdelandskapet?
Hör du min viskning, förmedlad av syrsan?

Stig Sjödin skrev i olika genrer och i
olika publikationer för att visualisera den
arbetande människans värld och villkor.
Han skrev allt från poesi till kåserier
och tidningsprosa. Från 1948 var han
journalist på SIA-Skogsindustriarbetaren
och medverkade bl.a. i *Metallarbetaren*,
Vi och *Frihet*. Inte minst arbetarskydds-
frågor var i fokus för hans skrivande.
Hans upplevelser på bruket finns med i en
dikt i "Förklaringsstapet" från 1977. Här
inledningsraderna:

En del nätter vaknar jag av lyftpojken skrik,
det ekar under de svarta takskeppen.
Ett illrött rör klämmer fast honom
mot valsstolen,
och hans smärta skär igenom mig
ännu efter fyrtio år.

Av hans samlade poesiproduktion
med 13 originalsamlingar på Bonniers
förlag utkom hans avskedsbok "Läkebok,
nedresa", bara några veckor före hans
död 24 april 1993. Han hade då drab-
bats av inoperabel lungcancer. "Men jag
lyckades ändå sätta mig vid skrivbordet
och organisera ett motstånd mot den
sjukdom som höll på att förgöra mig både
fysiskt och mentalt", skriver han. När den
svåra nedresan pågår associerar han i sitt
bildspråk till ungdomsårens erfarenheter
från valsverket. I den centrala dikten ser
han nu en likhet med sin egen förbrukade
kropp, som på sjukhuset ligger "utval-
sad" och kommer att hamna på Varpet,
skrotkyrkogården på verket, där odugliga
produkter placeras. På diktens slutrader
blåser verkets fabriksvissla sitt tapto över
Sjödins liv.

Slutord

Ännu finns det ingen doktorsavhand-
ling om Sig Sjödins författarskap och
ingen ordentlig biografi. Lars Furuland,
professor i litteratursociologi vid Uppsala
universitet, en av våra främsta kännare av
svensk arbetarlitteratur, har uppmärksam-
mat denna brist och sammanfattar "Men
författarskapets hela bredd och styrka

återstår för oss att
erövra och denna
poetiska rikedom
kommer enligt min
mening att tillför-
säkra Sjödin en
stark ställning i vår
framtida litteratur."

Stig Sjödin är
begravd på Kata-
rina kyrkogård i Stockholm. De ord som
ristats på hans gravsten är: "Det är genom
att beskriva kärleken som vi gör räds-
lan maktlös", ur hans diktsamling "Hjärtats
heta smedja" (1979).

15 folkhögskoleveteraner

samlades till seminarium på Skepps-
holmens folkhögskola den 23 januari.
Tillsammans med våra värdar, rektor Eva
Ripa Torstenson och skolans styrelseord-
förande Anette Svensson, fördjupade vi
oss i flera viktiga frågor.

Under rubriken

Kunskap och solidaritet, om svensk folkhögskolas engagemang för global rättvisa

gjorde Clara Hyldgaard Nankler en
historisk översikt över framväxten av
folkhögskolornas engagemang för länder
och verksamheter i tredje världen. Utifrån
ett brett källmaterial beskrev hon hur och
varför folkhögskolorna engagerat sig i oli-
ka solidaritetsrörelser. De mest påtagliga
exemplen var de u-linjer som startades på
flera skolor. Detta var dock inte det enda
uttrycket för skolornas engagemang.
Tanzania var det land som stod mest i
fokus. Ebbe Andersson berättade om hur
Karibuorganisationerna i Sverige och
Tanzania samarbetat genom åren.

Stefan Bietkowski berättade därefter
om sitt eget och hans tidigare skolas
engagemang i Haiti efter en förödande
jordbävningen. Han värdade till alla att
inte kasta gamla datorer, utan istället
skicka dem till honom f.v.b. till Haiti.

Seminarier hann också med att stad-
fästa en Stockholmsavdelning av Veteran-
föreningen med Bo Löwkrantz och Stefan
Bietkowski som sammankallande.

Sist men inte minst genomfördes en
träff med lärarna på skolan. För mer infor-
mation om detta, se Björn Grips krönika.
på vår hemsida.

FOLKHÖGSKOLANS PEDAGOGIK DE SENASTE FEMTIO ÅREN - tillbakablick, överblick, inblick

Stellan Boozon

Denna text utgör en nedkortad version av större arbete, skrivet som ett av flera bidrag med fokus på det senaste halvsekle i folkhögskolans historia inför att den i år, 2018, fyller 150 år.

Folkhögskolans 70-tal i 1968-rörelsens kölvatten

Den period som här beskrivs tar sin början 1968, ett årtal som symboliserar en tidsanda med en kraftfull etablering av radikalt förändrade synsätt när det gäller samhällsfrågor, och i vars kölvatten både politisk ideologi, demokrati och maktfrågor påverkades. Det fick inverkan på praktikerna i både arbetsliv och utbildning.

Förnyelsen nådde svensk folkhögskola och hade inte minst där inte bara en pedagogisk utan nog så mycket även en politisk dimension. Den påverkade inte bara synen på arbetssättet, elevdemokratien och studerandeinflytandet, utan även studiernas innehåll.

Särskilt tydligt framstod föreningen av både politisk och pedagogisk förnyelse i den år 1973 grundade samman slutningen ”Progressiv folkhögskola” med aktiva folkhögskollärare från hela Sverige, som ihärdigt och engagerat verkade under resten av 1970-talet med seminarier och metodutveckling, upprättande av ett omfattande materialarkiv, produktion av en uppmärksammas pedagogisk ”hjälpreda” m.m.

Vid 1970-talets mitt pågick Stor-Puff-projektet (PUFF = Pedagogiskt Utvecklingsarbete För Folkhögskolan). Fem folkhögskolor, som hade olika karaktär och var olika mycket experimentellt inriktade, utprovade inom detta beforskade metodförsök pedagogisk verksamhet, där traditionella ämnesstudier bröts upp och ersattes av problemformulerade tematiska projektstudier med inslag av fältstudier och utåtriktad handling.

I samma veva hade skolor på egen hand både före och under Stor-Puff-projektet startat på liknande grunder vilande pedagogisk utvecklingsverksamhet, bl.a. Biskops-Arnö, Åsa, Stensund och Marieborg. Eftersom internatformen ännu präglade merparten av de svenska folkhögskolorna kom även det socialpedagogiska perspektivet att uppmärksammas och innefattas i utvecklingsinsatserna.

Folkhögskolläraryrket hade startat 1970 och sållade de första åren fram ett urval omfattande 3 - 5 % av de sökande, i en blandning där många tillhörde en relativt ny generation lärare som redan fanns i folkhögskolan, medan andra var akademiskt välmeriterade och folkrörelsemässigt erfarna sökande som ville bli folkhögskollärare.

Ett par år efter etableringen skedde en förnyelse av lärarutbildarkollegiet genom nyrekrytering, där ett flertal av de nya (på den tiden med tjänstebestämmningen metodiklektor) hade ingått i Stor-Puff-projektet och/eller varit aktiva i Progressiv folkhögskola. Utbildningen blev en plantskola med ny mer radikal pedagogisk litteratur som grund.

Kombinationen av och samspelet mellan det omfattande utvecklingsarbetet inom Stor-Puff och andra folkhögskolor, den ideella föreningen ”Progressiv folkhögskola” samt den nystartade folkhögskolläraryrket, med ett i stort sett gemensamt synsätt och många gemensamma aktörer, fick ett tydligt genomslag framför allt i pedagogisk diskussion och debatt inom folkhögskoleväsendet.

De flesta skolor sveptes inte med i ett aktivt praktiskt förändringsarbete utan höll fast vid en lokalt etablerad skolkultur – men utan tvekan uppstod ett avantgarde med eget välartikulerat synsätt som berörde hela utbildningsformen folkhögskola och påverkade tänkandet på väldigt många enskilda skolor och praktiken i en hel del av dem.

Det pedagogisk-metodiska experimenterandet, en vital om än ibland hätsk debatt, en ny generation lärare, många utbildade i den nya egna folkhögskolläraryrket (som inte minst när den fick sin egen utbildningsplan 1977 underhand kunde skraddarsys för folkhögskolans särart och behov), vilka genomslag fick då allt detta i tid och rum?

Även om den pedagogiska praktiken inte omdanades brett och radikalt formulerade sig folkhögskolan i en tyd-

ligare kontrast mot det skolmässiga och tog i utvecklingen av sin självbild mer uttalat spjörn mot det allmänna skolväsendet för att medvetandegöra sin särart. Detta har fungerat positivt utvecklande för folkhögskolans folkbildningsuppdrag.

Vad blev du av ljuva 70-tal?

Under de fyra decennier som följt på 70-talets unika dynamik finns det spår kvar med viss varaktighet, även om dessa givetvis tunnats ut avsevärt. En del faktorer som bidragit till utspädningen och även de minskade tendenserna till pedagogisk utveckling överlag är möjliga att formulera.

Utbildningsformens minskade resurser i förhållande till det mer utmanande och komplexa arbete som nu skall utföras bidrar till mer pressade arbetsvillkor. I sin tur sätter detta gränser för hur mycket energi och kreativitet som kan frigöras för den pedagogiska personalen att ägna åt pedagogisk-didaktisk-metodisk förnyelse, en verksamhet som inte heller ser ut att kunna prioriteras i skolornas budgetarbete, tjänsteplanering och kompetensutvecklingsstrategier. Under de fyrtio åren har också inflytandet över en folkhögskolas verksamhet förskjutits från lärarkollektivet till styrelse och ledning, vilket är något som torde ha bidragit till att påverka fördelningen i avvägningen mellan i vid mening ekonomiskt-administrativa och pedagogiska frågor till förmån för de förstnämnda.

En annan faktor är den ökade interna differentieringen på de enskilda skolorna, t.ex. lärarrådets upplösning och uppsplittring på delkollegier, spridningen av verksamhet på flera särskiljade enheter (ibland uppblandad med annat än folkhögskoleverksamhet av egentlig folkbildningskaraktär), kursutbudets ökade spridning i inriktning och innehåll med därtill hörande ökad mångfald av deltagar- och målgrupper.

Även internatets minskade roll spelar in. Det särartsbefrämjande socialpe-

dagogiska arbete som utvecklades i anslutning till internatformen sätter inte längre på samma sätt sin prägel på folkhögskolan utan har nedprioriterats, detta bland annat i skenet av tillkomsten av de många dagfolkshögskolorna som har ett mer begränsat utrymme att bedriva socialpedagogisk verksamhet. Istället har rekrytering av nya studerandegrupper med studiehinder av språklig och psykosocial karaktär skapat en nödvändighet i att utveckla specialpedagogisk kompetens, inte sällan med impulser från det allmänna skolväsendet.

Det allmänna skolväsendets syn-, förhållnings- och arbetssätt har också fått ett ökat genomslag genom rekrytering av lärarkrafter till både allmän och särskild kurs vilka fått sin professionsutbildning i annan lärarutbildning än utbildningsformens egen.

Dessa faktorer luckrar upp och försvårar mer än någonsin möjligheten att fånga in folkskolans pedagogik, inte bara för utbildningsformen som sådan utan också vid en enskild folkhögskola.

Allt detta bidrar alltså till att tunna ut den särartsdrivande pedagogiska utvecklingen inklusive de värden som artikulerades under 1970-talet. Där betonades också demokrati- och medinflytande-frågor generellt, och det tog sig inom skolan och folkhögskolan uttryck i en på alla nivåer utvecklad skoldemokrati med aktiva "elevfack". För folkhögskolans del fanns former för deltagarinflytande på den enskilda skolan ända in i klassrummet som med viss kraft också bidrog till att driva fram den pedagogiska förnyelsen.

De tre "aktörerna" har också försvunnit eller förtunnats.

- De centrala medel för skolutveckling som anhopades till Stor-Puff-projektet och även fördelades till mängder av andra oftast lokala mindre utvecklingsarbeten försvann med Skolöverstyrelsen 1991.
- Det nätverk av aktiva folkhögskollärare som samlats 1973 under beteckningen "Progressiv folkhögskola" upplöstes redan 1978 efter fem synnerligen aktiva år, bland annat eftersom man - i skenet av utvecklingen i det som uppfattades vara rätt riktning

inom bland annat folkhögskolläraryacket och folkhögskolläraryutbildningen - redan tyckte sig ha uppnått viktiga mål. (Uppföljaren efter millennieskiftet, Offensiv folkhögskola, har inte haft samma intensitet och inte heller i samma betydande utsträckning ägnat sig åt pedagogiska frågor och metodutveckling.)

Vad har folkhögskolans egen lärarutbildning betytt för den pedagogiska särarten?

Därmed återstår en aktör som fortfarande finns "i livet", folkhögskolläraryutbildningen (som fram till 1977 kallades F-grenen, sedan F-linjen och som nu bär förkortningen F-programmet).

F-programmet har i stor utsträckning traderat och vidmakthållit de i texten ovan beskrivna idéerna och processerna. På dessa vilar den pedagogiska grundsyn som utvecklades inom utbildningen under senare halvan av 1970-talet och explicit formulerades som ett komplement till utbildningsplanen i ett särskilt dokument. De synsätt och förhållnings-sätt som där kommer till uttryck gäller i stor utsträckning ännu.

Hur ter sig då utbildningens genomslagskraft när det kommer till att ha påverkat pedagogiska synsätt och arbetssätt i folkhögskolan som utbildningsform och som lokal verksamhet?

Ja, även här kan vi se att den egna lärarutbildningens inflytande över utbildningsformen folkhögskola har minskat, även om detta inflytande startade från en initialt hög nivå och har haft lång

varaktighet. Genom de femtio åren har totalt ungefär hälften av folkhögskolans lärare utbildats inom F-programmet och dess föregångare, med en genomsnittlig tjänstgöringstid efter examen omfattande flera decennier. De F-programutbildade har tidigare i större utsträckning inneburit nytillskott, även om många redan varit anställda av en folkhögskola när de utbildar sig. Nytillskottet utgörs numera i större utsträckning än tidigare av lärare som har en lärarexamen för annan skolform.

En försvagning rör också folkhögskolläraryutbildningens ekonomi. När den var ny hade den stora resurser. Bland annat kunde en folkhögskollärarkandidat praktisera på upp till sju folkhögskolor under kortare perioder om en till tre veckor förutom en längre praktiktermin. Därmed engagerades lärare och kollegier på bred front för auskultationer och handledning i hela landet med tillhörande bearbetande pedagogiska samtal. Lärarutbildarna kunde göra besök på folkhögskolorna i mycket stor utsträckning jämfört med det minimum som sker idag, och de gjorde från starten också viss egen lärartjänst på folkhögskolor. Allt detta bidrog till vitala pedagogiska utvecklingsdialoger i många folkhögskolemiljöer.

Men utan tvekan har F-programmets genomslag ute på folkhögskolorna varit märkbart och haft effekt under lång tid. Under senare år har Sam Paldanius studier av "folkhögskoleanda" och "folkhögskolemässighet" också visat på F-programutbildade folkhögskollä-

150-årsfirande planeras! Bilden är från sammanträde med Gruppen för Folkhögskolans 150 års firande. Från vänster Björn Grip, Lars Gejpel, Ann-Marie Laginder, Terese Gustafsson, Irma Carlsson och Eva Önnestjö

rares betydelse för att vidmakthålla och gestalta dessa begrepp. Inte minst är det "skav" som uppstår i det pedagogiskt inriktade kollegiala samtalet mellan lärare med examen från F-programmet/dess föregångare och lärare med annan lärarutbildning välgörande ut skolutvecklingssynpunkt. Återstår att se vilka effekter som uppstår för folkhögskolans fortsatta pedagogiska utveckling när nu rekryteringen av lärarutbildarna i stort sett helt grundar sig på akademisk meritering, medan faktisk egen erfarenhet av skolformen inte längre erfordras på samma sätt som tidigare. Därmed fortsätter en påbörjad utveckling, som påverkar karaktären hos all professionsutbildning, även folkhögskollärarutbildningens. F-programmets förberedelse för utbildningsformen folkhögskola grundar sig då på gott och ont i allt större utsträckning mer på ett förståelseinriktat än ett handlingsinriktat perspektiv.

Avslutande tankar

Den idémässiga lanseringen av en mer radikal pedagogik för närmare femtio

år sedan hade redan då svårt att få rejält fotfäste i undervisningens utformning i praktiken, trots att de pedagogiska idéerna bakom fick stor spridning. Visserligen uttrycktes motstånd i mer eller mindre heta diskussioner och debatter. Men den stora svårigheten var att på de enskilda skolorna någorlunda brett kunna uppbåda den motivation, samstämmighet, organisatoriska samordning och uthållighet som krävdes för att etablera tämligen radikalt förändrade arbetssätt.

Utan tvekan påverkades dock synen på undervisningen, deltagarna och lärostoffet på ett sätt som haft bäring framåt i tiden. Folkhögskolans åliggande, uppgiften att i viss omfattning genomföra allmänna kurser som kan ge möjlighet till vidare studier, har bl.a. i kraft av sin varaktighet genom decennierna varit den kursform som haft den största kontinuiteten för att kunna vidareföra idéerna. Men kraven att studieinnehållet för att ge behörighet till vidare studier ska motsvara ämnen i skolväsendet har utgjort ett svårforcerat hinder t ex för att organisera stoff tematiskt. Arbetsfor-

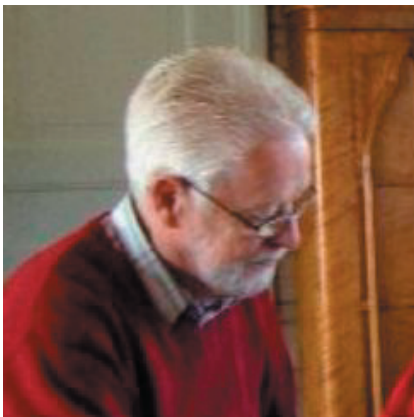
merna kräver också en inre studiemotivation som inte alltid finns nu, när de studerande i större utsträckning hänvisas till folkhögskolekurser i brist på alternativ snarare än att de kommer för att tillfredsställa sin kunskapsörst.

Tiderna förändras och folkhögskolan och dess pedagogik med dem. Den stora differentiering som präglar folkhögskolans utveckling innebär att en betydande mångfald av exempel på pedagogisk utveckling äger rum lokalt. Förnyelsen gäller dock mer utveckling av nya kurser för nya deltagargrupper än av det didaktiska i form av alternativa pedagogiska metoder och arbetssätt.

Sammanfattningsvis kan dock sägas att utvecklingskraften i den samtida folkhögskolan uppenbarar sig fortfarande efter 150 år av historia och tradition. Utbildningsformen vinner i våra dagar mycket stort erkännande i de flesta läger som resurs för bildnings- och utbildningsverksamhet. Inte minst för sin ständiga förmåga till förnyelse.

Min väg till folkhögskolan

Georg Karlsson

Redaktionen för Folkhögskoleveteranen ligger ihärdigt på för att få in texter med personliga berättelser om varför folkhögskola och folkbildning kom att bli en viktig del i livet. Det är ett vällovligt syfte, men problemet är att det inte alltid ligger en färdig idé klar att fästa på papper. Jag gör nu ett försök att skildra, åtminstone fragmentariskt, min väg till folkhögskolan. Uppvuxen i en arbetarfamilj utan studietraditioner fick den gamla sjuåriga folkskolan bli basen för vidare förkovran

efter hand. Vid fjorton års ålder var det arbetslivet som gällde. *"Du kan studera vidare när du blir äldre"* ansåg min far, *"det finns folkhögskolor, de är lika bra som realskolor"*. Han var fackligt och politiskt aktiv och hade varit på kurs på Brunnsviks folkhögskola. Jag lade väl inte någon större vikt vid detta just då.

Jag kom att engagera mig i den socialdemokratiska ungdomsrörelsen och bland alla papper som dök på mötena hände det att en broschyr om folkhögskolestudier fanns med. En person som betydde en del för mitt framtida val av skola var Bengt Hallberg, uppvuxen på min hemort Hultsfred, känd som mångårig och stridbar förbundssekreterare i Hyresgästföreningen. Han fick som avslutning på den bostadspolitiska karriären axla rollen som länsbostadsdirektör i Stockholm. Bengt gästade ofta sin födelseort och han rådde mig och andra unga SSU-are att gå på folkhögskola och då naturligtvis Brunnsvik, där han själv varit studerande.

Jag hamnade som så många andra unga i Hultsfred på den stora husfabriken

Här kommer ett bidrag från Georg Karlsson i vår serie
Jag + Folkhögskolan = Sant

Standardhus. Här blev jag antagen till en lärlingsutbildning till byggnadstekniker, en inbyggd utbildning med betald praktik på ritkontoret och ett antal teoritimmar i samarbete med kommunens vuxenutbildning. Hågen för studier var tydligen väckt. Efter genomgången militärtjänst sökte jag sommaren 1959 till Jära folkhögskola (även den arbetarrörelseägd) utanför Nässjö. Varför inte Brunnsvik? Troligen för att Jära låg nära hemmet, bara 8 - 9 mil, och kändes inte så avlägset. Jag fick dock ingen plats eftersom kurserna var fulltecknade. Ringde på vinst och förlust till Brunnsvik, möttes av beskedet att intagningen var klar, alla platser upptagna, men uppmanades ändå att skicka in mina papper. Två veckor senare var jag antagen till skolans allmänna kurs med start till hösten.

En söndag i september 1959 anlände jag och ett femtiotal andra förhoppningsfulla blivande studerande, en blandad skara märkte jag redan på tåget mellan Ludvika och Brunnsviks anhalt. (Detta hände på den tiden då det gick tåg lite

här och var i Sverige). Vi knegade uppför backen och blev väl mottagna av husmor Frida Böhlmark och den för året nye rektorn C-G Lindell. Utan att vi nyanlända visste något om historien så genomgick Brunnsvik något av en kulturrevolution när den legendariske Alf Ahlberg efter 30 år lämnade ledarskapet. Under Ahlbergs ledning rådde i de flesta avseenden total frihet, även när det gällde närvaro vid lektioner. Lindell införde ett striktare regemente med fasta tider, närvaroplikt och disciplin. Hälften av eleverna hade ju upplevt "friheten" och de mötte nu en annan ordning, där vi nya hamnade i en, åtminstone för mig, märklig situation med ständiga diskussioner och krav från högljudda elever. En del av dessa var redan fullfjädrade "rörelsemänniskor" med påbörjade anställningar inom Unga Örnar eller SSU. Nåväl, efter välkomstmiddagen samlades vi i "Gamla matsalen" där vi mötte Richard Norrman som berättade om skolan och gav oss den första uppgiften, nämligen att skriva en första uppsats som kom att utgöra grunden för (nivå-?) gruppindelningen i ämnet svenska. Jag hamnade i Richards grupp och jag förstod senare, att då hade man lyckats bra med den första uppgiften. Jag lärde mig nog att skriva under Richards milda handledning.

Jag kom ganska snart underfund med att boendet var omgärdat av en viss "status". Jag fick mitt rum i Röda Nästet, då skolans mest nedslitna byggnad men mycket eftertraktat att bo i. Folkhemmet och Loftet hamnade längre ner. När jag och min rumskompis, skoghuggaren Olle Olsson från Järvsö, installerat oss lärde vi snabbt känna våra blivande rumsgrannar och studiekamrater. Bland dem den framtida kulturombudsmannen på LO, Bertil Jansson, och Hasse Mattsson, framtida kommunalråd i Södertälje. Många är de som grundlagt sina karriärer på Brunnsvik, och jag måste väl tillstå att jag blev en av dessa. Här är inte platsen att skriva min eller Brunnsviks historia så jag förbigår det mesta av den tid som jag vistades och stortrivdes på skolan från september 1959 till midsommar 1961. Jag fick utlopp för min läslust och jag fick möjlighet att klä i ord saker som jag bara snuddat vid i mitt engagemang på hemmaplan. Några ord dock om lärarna. Den nya rektorn C-G Lindell införde som nämnts en ny ordning med striktare lektionsplanering, närvaroplikt och en hel del obligatoriskt arbete i grupp och individuellt. Bra, tyckte jag som ville ha struktur på studierna. Jag

minns än idag hans mycket intressanta lektioner i samhällsekonomi. Jag lärde mig mycket kring konsten att skriva av Richard Norrman, men han var också en lysande historielärare och berättare, en kuf skulle vi säga idag - men en trevlig sådan. Alf Ahlberg fanns ju kvar på skolan och undervisade naturligtvis i sin paradgren, filosofi. Jag vill minnas att en del ämnen var frivilliga men om det gällde Ahlbergs filosofi är osäkert. I vilket fall så bekymrade det inte honom om det var få eller många personer i Vita husets stora sal, han drog igång sina utläggningar om Sokrates, Platon, den egyptiska kulturen, reformationen med Luther eller vad det kunde handla om. Entonigt på sällig halländska och med blicken fäst vid bortre väggens taklist gick timmarna. Men spännande och det vidgade vyerna! En annan av de lärare som satte spår hos mig var John "Joar" Lindgren, en av landets främsta kännare av arbetarrörelsens historia och idéutveckling. Han skrev bland mycket annat en stor biografi över August Palm och hans doktorsavhandling handlade om arbetarrörelsens genombrottsår. Som ett av mina första specialarbeten skrev jag en större uppsats om just August Palm med "Joar" som handledare. Han uppmuntrade sina adepter och jag fick ganska gott omdöme, inte minst hade jag lyckats minimera stavfelen så "Joar" undrade om jag arbetat som korrekturläsare. Slutligen måste jag också nämna Gunnar Hirdman som gjorde små gästspel med sina specialämnen och då främst den internationella arbetarrörelsens historia men med stora utvecklingar från huvudspåret. "Ni tål väl parenteser", undrade Hirdman och det fick vi vänja oss vid, eftersom en parentes kunde sträcka sig över tre, fyra föreläsningstimmar. Jag fascinerades redan då av Hirdman och skulle ju senare i livet få möjligheten att skriva hans biografi. De flesta av den äldre lärargruppen föreläste till största delen, så pedagogiken var ganska ensidig, men vi kände igen oss från vår tidigare skoltid. De yngre lärarna med C-G i spetsen uppmuntrade till samtal under lektionerna samt ordnade grupparbeten blandat med individuella uppgifter. Senare i livet har jag tänkt och tyckt att de där åren på Brunnsvik gav mig en bild av pedagogik och metodik som varit mig till nytta när jag själv återkom till folkhögskolan som lärare och pedagog.

Midsommarhelgen 1961 lämnade jag Brunnsvik med en blandning av glädje och vemod men fast förvissad om att fort-

sätta studier skulle det bli. Vad hände? Jo, jag gick tillbaka till ritbordet och arbetade på olika arkitektkontor under tio år men började läsa in delar av real- och gymnasiekurser på korrespondens med sikte på examen. I början av 1960-talet anordnade Stockholms högskola och Utbildningsradion en 20-poängskurs i statskunskap och vi var ett litet gäng "gamla brunnsvikare" som efter den kursen fick våra första akademiska betyg. Det var stort tyckte vi då.

Efter en del "utflykter" återvände jag till Hultsfred, fortsatte att rita hus, ägnade tid till distansstudier varvat med en del politiska uppdrag, men så en dag på våren 1971 ställdes jag inför ett val. Jag blev erbjuden ett jobb som studieombudsman

Vi slutar PUL:a

Kent Jonelind

Sedan april 1998 har vi i Sverige haft Personuppgiftslagen, PUL (1998:204) om hur vi ska skydda människors integritet och hur man får lagra och sprida namn, adresser och andra personliga data.

Den 25 maj 2018 ersätts PUL av en EU-förordning förkortad GDPR (General Data Protection Regulation), som ska skydda alla EU-medborgares integritet. Det ska bli lättare att ändra eller enkelt ta bort egna uppgifter i register. Företag och föreningar får som regel inte publicera namn utan att fråga först och inte heller teckenbilder, kartor och IP-adresser som gör att någon kan identifieras.

Nyhet: Den som bryter mot förordningen kan få betala skadestånd på 4 % av verksamhetens årsomsättning, högst 200 000 kronor. (Vår förening har en omsättning på cirka 60 000 kronor.)

Vårt medlemsregister innehåller medlemmarnas namn, adress, e-postadress, telefonnummer och uppgift om ifall medlemsavgiften har erlagts. Aktuellt register finns hos kassören och skickas till redaktören inför utskick av tidningen. Det skickas också vid behov till föreningens förtroendevalda på central och regional nivå. Medlemmar har alltid rätt att ta del av sina egna uppgifter.

Vill du veta mer är du välkommen att kontakta ordförande Björn Grip eller kassör Kent Jonelind.

hos ABF – Arbetarnas Bildningsförbund. Under och efter Brunnsvikstiden hade ju folkbildningsbegreppet mognat och jag ledde ett flertal studiecirklar och kortare kurser inom områdena politik och ideologi. Jag tackade ja till jobbet som ombudsman, lämnade ritbordet efter femton år och inledde nu en ny karriär i folkbildningens tjänst.

Som ABF-are blev det mycket kontakt med folkhögskolorna i Småland, främst Jära och Ädelfors, jag blev styrelseledamot i Ädelfors i mitten av 1970-talet i samband med de stora reformerna på arbetsrättens område. Samarbetet mellan arbetarrörelsens skolor och ABF fördjupades och den fackliga kortkursverksamheten formligen exploderade. De flesta ombudsmännen var främst administratörer, men jag försökte att minimera och delegera det administrativa jobbet till de duktiga medarbetare som jag hade i distriktet för att istället verka som kursledare och -medverkande.

Styrelseuppdraget i Ädelfors folkhögskola var lärorikt, jag fick god kunskap om förutsättningarna för denna frivilliga och informella folkbildning. Från slutet av 1970-talet expanderade skolan såväl innehållsmässigt vad gällde kursutbudet, som fysiskt genom ständiga nybyggnationer, till stor del genom den minst sagt dynamiske rektorn Sten-Ingvar Nilsson som rekryterades för uppgiften, att dels utveckla skolan samt knyta närmare band med ägarna – arbetarrörelsen i vid bemärkelse.

Min häg till att eventuellt kunna få en anställning inom folkhögskolans värld mognade under åren i ABF och genom de allt närmare kontakterna med folkbildningens andra gren, folkhögskolan. Jag tänkte mig också en annan syssla än att administrera och leda studiecirklar och kortkurser. Hösten 1983 gjorde jag slag i saken och sökte till Folkhögskolelärarutbildningen vid Linköpings universitet. Alla mina kurser i det vi idag kallar "det livslånga lärandet" hade i alla fall gjort mig behörig till högskolestudier och efter en dags vistelse vid universitet med utfrågning och intervjuer kom några dagar före jul beskedet att jag var antagen. På nyåret 1984 vände livet i någon mening. Jag kom nu i kontakt med många spännande, intressanta och trevliga människor som med sina mycket olika erfarenheter i bagaget bidrog till allas vår utveckling. Att mitt i livet få ägna ett helt år till studier, att bo i studentkorridor och "bara" ägna tiden åt det man själv valde var en ynnest. Nu tyckte jag att dörren till folkhögskolan inte bara stod på glänt, den öppnade sig, om

inte på vid gavel så åtminstone halvöppen. Utbildningen var vid den här tiden organiserad så att studenterna delades i tre grupper om cirka tjugo deltagare vardera med fasta handledare/lärare, vi studenter arbetade mycket i grupp och tog ett ganska stort ansvar för det pedagogiska arbetet. En liten parentes; den energiske redaktören för Folkhögskoleveteranen Urban Lundin var en av handledarna i min arbetsgrupp, uppskattad sådan, tillsammans med Anette Svensson. Under detta år lärde jag känna pedagogiska tänkare och idégivare som Freire, Vygotsky, Dewey, Skinner, Ellen Key, Hans Larsson, Oscar Olsson och många andra. Flera av dessa namn har sedan dess varit mina följeslagare in i det pedagogiska vardagsarbetet. En hel del praktik på olika folkhögskolor ingick och vi hade möjligheter att se och jämföra arbetsmetoder och inte minst hur skolornas idéinriktningar påverkade undervisning och det sociala livet. Genom praktikterminen knöts kontakter som skulle komma till användning senare, inte minst när jag kom att engagera mig i SFHL på såväl lokal som central nivå.

Det skulle föra alldeles för långt att redogöra för studiearbetets teori, praktik och våra sociala relationer i Linköping och annorstädes eftersom risken är att den här artikeln blir ett memoarkapitel, och det är inte meningen. Stärkt av året på F-linjen återgick jag till ABF, men tanken på att definitivt sadla om till lärare växte sig allt starkare och när Sten-Ingvar Nilsson på Ädelfors erbjöd en tjänst hösten 1987 så gjorde jag slag i saken, steg in i min nya, men delvis kända miljö, med allt vad det innebar av nya rutiner och ansvar, så nog bävade jag lite inför vad lärarrollen skulle innebära. Hösten 1987 var provtermin och från januari 1988 blev jag fast anställd vid Ädelfors folkhögskola. Mina huvudämnen blev samhällskunskap, ledarskap, socialkunskap, ekonomi och idéhistoria. Till att börja med undervisade jag på fritidsledarlinjen som på den tiden samlade många studerande, men efterhand vidgades kretsen till journalistlinje och allmän kurs (som ju egentligen var folkhögskolans bas). Till det regelbundna schemalagda arbetet på de olika linjerna kom så en omfattande kortkursverksamhet i samarbete med den fackliga rörelsen som tack vare vuxenstudiestödet kunde erbjuda medlemmar och förtroendevalda allehanda kurser. Arbetarrörelsens skolor tog en stor del av den gemensamma kaka som fördelades genom läns Vuxenutbildningsnämnder. Min dröm om att en gång bli lärare på folkhögskola blev alltså uppfylld, men

det betydde inte att jag kom till vägs ände eller att Ädelforsanställningen ledde in i en återvändsgränd. Jag konstaterade snart att jag hade mer att lära och fortsatte min bildningsväg via flera akademiska kurser inom området pedagogik, folkbildningskunskap och internationella utblickar. Slutligen hamnade jag på Linköpings universitet och blev själv en i gruppen som ledde utbildningen av nya lärare, somliga kanske med likartade erfarenheter som de som burit mig in i folkhögskolans värld. Resten är, som man brukar säga, historia. Jag frågar mig dock vad som kommer att ske i en framtid med den fria och informella bildningsväg som varit folkhögskolans signum i mer än ett sekel.

Studieresa till Tanzania 2018

Föreningen Karibu Sverige, KSA och Folkhögskolans Veteranförening inbjuder till en studieresa till Tanzania, preliminärt i början av oktober 2018. En mer utförlig inbjudan hittar du på Veteranföreningens hemsida, <http://vetfolk.dinstudio.se>

Resans innehåll

Förutom att besöka FDC och nationalparker ska vi också träffa Karibu Tanzania Organization, för att höra mer om vad man gör på en FDC. I Dar es Salaam ska vi besöka Tanzania Teachers Union, (TTU), Institute of Adult Education, (IAE) och Svenska ambassaden. Vistelsen i Tanzania är planerad till ca två veckor.

Kostnad

Totalkostnaden i Tanzania, inklusive lokala resor med inhyrt fordon, mat och boende, beräknar vi preliminärt till ca SEK 10 000. Till det kommer flygresan till Tanzania som kan variera mellan 6 och SEK 10 000. Till totalpriset kommer kostnaden för vaccineringar, som för en helt "ovaccinerad", dvs som inte varit i tropiska klimat tidigare, rör sig om ca 3 000 kr.

Välkomna för mer information och frågor, och kontakta då,

Rikard Lilljeqvist
rikard.lilljeqvist@folkbildning.net
0702 19 86 01
Ebbe Andersson
ebbe.andersson@folkbildning.net
0705 46 48 35 eller gå in på
<http://vetfolk.dinstudio.se>

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN (en följetong)

Stewe Claeson

Kapitel 17. Att leva – inte bara studera tillsammans

Det oroar mig att mina drömmar om folkhögskolan inte längre är framåtriktade i första hand utan allt oftare – nostalgiska. Jag vaknar och inser att jag å ena sidan vet väldigt mycket om folkhögskola, och samtidigt: väldigt lite om folkhögskolan just nu. Jag försöker kompensera genom att läsa debattskrifter och genom att följa med i folkhögskoletidskrifterna. Jag stannar och tittar in på folkhögskolor jag passerar när jag är ute och kuskar, jag begriper naturligtvis att jag för de unga kursdeltagarna bara är en gammal farbror som dyker upp i korridoren, men anslagstavloras meddelanden är ofta mycket lärorika för den som kan läsa mellan raderna; broschyrerna i ställ vid entré eller reception tar jag med mig; jag är en pålitlig samlare - fast jag börjar få problem med månghundrakilotunga pappershögar...

Två saker har jag kommit att fundera mycket över under senare tid: det ena gäller något som verkligen oroar mig – något som gör mig orolig för en del av folkhögskolans, qua folkhögskola, faktiska framtid - och det är en oro som nu växt stadigt under ett par decennier: internaten ser allt ödsligare ut! Det är allt tystare i elevhemmen, på en del klassiska skolor är internatet helt borta idag. Men internatet, det var för många tusen deltagare det som i efterhand visade sig ha betytt något viktigt och svårbeskrivet. Mest för den inre utveckling vi är så snabba att prata om så snart det är jubileum eller festtalsdags. Jag vill återkomma till det.

Men först det andra, som jag grubblat över. Inge Eidsvåg - en gång rektor på Nansenskolen - skrev på sitt underfundigt stillsamma vis en artikel i norska tidskriften förra året: han hade läst, som jag, den senaste folkhögskolekatalogen, och på sedvanligt eftertänksamt sätt kommer hans understatementformulering: " - - - den siste folkehøgskolekatalogen, (---) gir meg sterkere assosiasjoner til reisebyrå enn til skole." (Folkehøgskolen 2017, nr 2, sid 17)

Ja. Det reses mycket. Men resor har alltid varit viktiga. Det var då man var tillsammans, dygnet runt, med kursdeltagarna, inte under ett dygn, utan ofta veckor i sträck, och långt borta. Lärare, kurshandledare och deltagare, elever, var helt utlämnade åt varandra. En del av den tjänst man som

folkhögskollärare innehade förutsattes bestå av så kallat socialt arbete. Jag har i olika sammanhang försökt beskriva vad detta socialpedagogiska inslag egentligen innebar. Och jag tror inte att någon annan del av folkhögskolearbetet i själva verket levde upp till detta så som de långa studieresorna gjorde.

Hur många gånger var det inte under resorna man fick syn på en elev som tidigare passerat under radarn, hur många gånger var det inte under en måltid i Rom eller på en antik mur som det plötsligt visade sig vem Kalle eller Lisa egentligen var, trasiga jeans eller meningslös mössa till trots, ett slags överraskande glöd trängde igenom, och ett slags väldigt ansvarstagande, som man aldrig fick syn på hemma på skolan. Så visade det sig vara en grundläggande sida hos kursdeltagare som där hemma mest uppträdde arrogant eller slappt ointresserade.

Ett par lättsamma exempel, så här, veteraniskt.

Jag har i andra sammanhang skrivit om mina många konstresor med folkhögskoleelever, och hur en grupp kunde svetsas samman inför plötsliga motigheter eller upplevelser, där inte bara eleverna utan man själv tvingades bekänna färg. Bara för någon månad sedan sprang jag på en elev som var med mig i London på 80-talet och han påminde mig, över en fika i stan, om något, som han påstod sig ha berättat om i över trettio år: hur vi på en konstutställning i Whitechapel i London skulle se Carl Andres skulpturer men bara fann de utlagda gångarna efter skulpturerna, allt var nedtaget, borttaget. Tills du, sa han, och hans idag åldrade nuna flinade stort: tills du gick fram till damen som sålde entrébiljetter och frågade var utställningen var någonstans. Och hon sa, med mycket luft i panikstrupen: "Sir! You - are - walking - on - it!" Det var själva gångarna som var skulpturerna, sinnrikt utlagda plattor i långa strängar över golvet i den stora salen. Och jag minns, la han till, och nämnde kurskamratens namn, jag minns när hon kom fram till dig och tyckte vi skulle gå. Du frågade varför? Hon hade sett Carl Andres många högar av tegelstenar som var ett slags installationsskulpturer, tvåhundra tegelstenar i pyramidform, eller

"Elevsamvær er ikke nødvendigvis sosialpedagogikk."

Sindre Vinje & Knut Simble
(Folkehøgskolen nr 1/2018)

trehundra i en stor fyrkant, eller ännu fler i en lång rektangulär lådform. Hon sa att hon ville gå därifrån. Och du lyssnade på henne. Detta mindes jag inte, men doppade min kaka i kaffet. Och så berättade han att hon ville lämna utställningen för att hon tyckte att en av tegelhögarna var mycket vackrare och mycket mer spännande än de andra. Och herregud, hade hon sagt, sånt skrämmer mig: vad är det för fel på mig - jag tycker en tegelhög är snyggare än en annan! Vad gjorde jag, frågade jag. Han sa: du bad henne ta med oss till den där salen men inte säga vilken hög hon tyckte var bäst. Sen stod vi där, tills du, som ju faktiskt är konstvetare, pekade på en och sa: om du menar den där har du alldeles rätt, den är jävligt fin. Och hennes lycka, sa min gamla elev, herregud, det är den jag brukar prata om, för det var som om hon plötsligt insåg att hon såg eller visste något som hon inte ens förstod att man kunde se - eller inse. Jag betalade för kaffet medan jag försökte komma ihåg vad hon hette.

Från alla möjliga håll i landet kom man till Malung, detta var i skarven 70- och 80-tal. Bland veteranvänner säger säkert det en del, eller hur? Det var en svårbegriplig tid med en komplicerad ungdomsgeneration som kom till våra skolor. Det kunde gå hett till i elevhemskorridorerna och man hade en känsla av att deltagarna hade svårt att komma överens om just nånting. Så drog vi till Rom. Nästan tre veckor, 12 elever och jag. Vårvinter, det var som snöslaskigast i Västerdalarna. Vi hade tre bilar, långtidsparkerade dem i Malmö, sedan tåg till Rom. Och hem igen. Och när vi kom till Malmö en tidig morgon i början av maj var det dimma. Lützen-dimma! Men efter tre veckor tillsammans hade något hänt - med oss alla. Det var svårt att sätta fingret på vad det var och jag körde, långsamt i den täta dimman, och funderade på vad det faktiskt var som hade hänt med gruppen, det hade mest med tonläget att göra. Jag hade nyss lyssnat till den lågmälda diskussionen om vem som skulle köra, lugnt, vänligt, på något vis: omtänksamt. Vad är det som händer när man lever tillsammans ett par veckor?

Sedan den långsamma färden norrut, Skåne, Halland - det tog alldeles för lång

tid, vi skulle komma fram mitt i natten. Och när det blev kväll hade vi bara kommit till norra Dalsland, och vi förstod att vi måste få lite mat i oss. I Billingsfors såg vi i andra våningen på ett tegelhus i det minimala centrum en gammaldags servering, en sådan som i min ungdom kallades mjölkbar. Vi travade upp för trapporna och steg in. Klockan var tio i sju, man stängde klockan sju. Genom fönstren såg man bara dimma. Den medelålders kvinna som skötte restaurangen reagerade när vi dök upp, läste meny och började plocka på oss bestick. Och först då frågade jag om hon fortfarande hade öppet. Vad skulle hon

säga? Hon hade plockat undan, det hade väl inte varit någon där den senaste halvtimmen, hon hade börjat sätta stolar på borden. Hon hade stängt av stekbordet. Hon såg alldeles hjälplös på oss. Vi sa som det var. Och hon tände stekbordet, och då sa en av kursdeltagarna att de kunde hjälpa till, steg in bakom disken, sa att vi skulle kunna äta ungefär samma sak allesammans, en ung långhårig rockmusiker knöt ett förkläde runt midjan, den tydligt förvånade kvinnan plockade fram hamburgare, hällde upp potatis, och den unga alltid lika fiskeförnämna tjejen från Eskilstuna ställde sig att hacka sallad. De lagade mat

tillsammans. Och jag kunde inte annat än förvånad tänka på elevhemsköket på Munken och Storstugan. Vi åt och vi såg hur kvinnan suckande började städa igen. Men en av Stockholmstjejerna, med mat i munnen, gick bort till henne och bad henne låta bli. Vi diskar, sa hon. Och också jag stod där sedan och torkade knivar och gafflar och ställde stolar på borden. Och sen drog vi.

Men bara det att jag minns detta så tydligt!

Skulle detta kanske kunna vara en rimlig illustration av "socialt arbete" i befattningsbeskrivningen?

Fortsättning från första sidan

från folkhögskolan. Det frestade ofta att gå in och delta i diskussionerna på kvällarna. Jag lyckades stå emot, men på lördagskvällarna unnade jag mig "lyxen".

Så utvecklades studierna på ett tillfredsställande sätt. I hög grad med hjälp av förstående lärare, särskilt i latin och grekiska. Allt gick sin gilla gång, men så en lördag kväll, när vi som vanligt diskuterade intensivt.

Plötsligt knackade någon på köksfönstret. Vi tystnade tvärt och stirrade mot fönstret. De flesta tänkte nog som jag:

"Nu har någon på folkhögskolan, kanske själva rektorn, upptäckt att det lyste i stugan och klockan närmade sig tolvslaget."

Fönstret öppnades försiktigt, men där stod inte rektor utan en av de adliga eleverna på Herrgården.

"Förlåt att jag stör, men Gösta har berättat att ni har så intressanta diskussioner."

"Det är visst kallt ute", svarade en. Men dörren öppnades snabbt, och alla sökte en plats för den ovanlige gästen. Det rådde en egenomlig tystnad en stund, medan gästen fick en stol vid köksbordet. Då bröts tystnaden av en av "värdarna".

"Har bandybanan blivit klar?"

Han hade sett att några av läroverkets elever skottat sin bandybana på isen. Det spred sig en högtidlig stämning. Här var plötsligt det fattigaste och det rikaste Sverige representerat. Men ett samtal kom trevande igång. Inte som anklagelser, men som försiktiga frågor. *"Hur är det att jobba i hamnen i Göteborg?"* frågade vår gäst. Han hade besökt skolan några gånger.

"Har ungdomarna på Östermalm några konstarter i Sibirien?" En knepig motfråga.

Samtalet blev steg för steg livligare. Frågorna bröts då och då av förbluffande skratt.

När klockan närmade sig ett förklarade gästen att han måste gå och tackade för en intressant kväll. Flera av oss följde honom

till dörren och betonade att vi såg fram mot ett nytt besök. Och så blev det. Vår gäst kom igen flera lördagskvällar, nu med ett par kamrater. På så sätt bildades en informell kamratkrets mellan de båda kullarna. Ett ovanligt och tankvärt minne för livet.

I mina studier hade jag god hjälp av mina lärare och av mina klasskamrater. På så sätt kunde jag efter två år lämna läroverket som student. Jag minns den soliga vårdagen 1937 så väl. Vi studenter stod och väntade innanför

glasdörrarna i vårt nordiska Akropolis. Solen lyste över "klostret", över Sigtunafjärden och över en månghövdad skara släktingar och vänner. Alla och särskilt kvinnorna i eleganta kläder. Bland dem mina två underbara fastrar i färggranna Gagnefkläder!

Dörrarna öppnades och vi rusade ut till friheten. En del upplevelser saknar ord.

Men drömmen om frihet hotades av mörka orosmoln från både öster och söder, Sovjet och Hitlers Tyskland.

Tre regionala träffar i april

Österlens folkhögskola i Tomelilla

Tid: 4 april kl 10 – 15 (ca)

Preliminärt Program:

- 10.00 Kaffe i matsalen
 - 10.30 Samtal med rektor och några ur personalen
 - 11.00 Tomelilla folkhögskolas Afrika-kurser 1966 – 2006, inledning och diskussion med Göran Göransson, som har medverkat hela tiden!
 - 12.00 Lunch till facilt pris
 - 13.00 Internationella kurser på folkhögskola i framtiden?
 - 14.30 Visning av Hasse och Tage muséet, världens minsta men mycket besöksvärda museum
 - 15. (ca) Avslutning och hemfärd
- Anmälan till Göran Göransson, goransson.goran@gmail.com eller mobil 070 276 93 79

S:ta Elisabeths folkhögskola

Tid: Tisdagen den 12 april 2018
Plats: S:ta Elisabeths folkhögskola . Sten Sturegatan 18 411 39 Göteborg.

Program:

- 10.00 Mingelkaffe

- 10.30 Kort presentation av S:ta Elisabeths folkhögskola rektor Mario Ognissanti "Folkhögskolan förr och nu". Signild Håkansson.
- 12.00 Lunch
Samtal och frågor med Signild Håkansson
- 15.00 Kaffe och hemfärd
Pris: ca 110 kr för lunch och fika
Anmälan: Senast onsdag 5 april till Per Nordqvist 073-6500803 peje.nordqvist@gmail.com
Håkan Söderlund 072--2235374 hakan2017@telia.com
Ingemar Nordieng 070-5942353 ingemar.nordieng@gmail.com

Gamleby folkhögskola

Välkommen till Veteranträff tisdagen den 17 april 2018 kl 10.00-15.00.
Anmäl dig till nedanstående adress och önskar du övernattnings eller att bli hämtad vid stationen 1 km från skolan så hör av dig till undertecknad. Vi pratar om aktuella folkhögskolefrågor och får en orientering om skolans verksamhet. Välkomna!
Hans Ålund
hans.alund@telia.com
070-632 77 26